

ρου δὲ ὅτι ἤθελε ληφθῆ ἐν δεδομένη στιγμή ἢ ταχεῖα ἀπόφασις πρὸς τὴν μεγάλην ἐπιθετικὴν κίνησιν, καὶ τοῦτο ὄχι πολὺ κατεσπευσμένως ἵνα μὴ εὐρεθῆ ἀκόμη ὁ στρατὸς τοῦ Φρειδερίκου Καρόλου ἐν πλήρει ἰσχύϊ, ἀλλ' ὄχι πολὺ ἐνδοιαστικῶς ἐπίσης ἵνα μὴ ἀφελθῆ καιρὸς εἰς τὸν Διάδοχον νὰ συμμεθῆξῃ τῆς μάχης. Ἐντελής βεβαιότης δὲν ὑπῆρχε τῶντι διὰ μίαν ἐκ τῶν δύο τούτων ἀποφασιστικῶν προϋποθέσεων, οὔτε διὰ τὴν πρώτην ἕνεκα τῆς διαθέσεως τῶν στρατηγῶν ἀπέναντι τοῦ ἀνωτέρου διοικητοῦ των, οὔτε διὰ τὴν δευτέραν ἕνεκα τῆς ιδιοσυγκρασίας τοῦ στρατηλάτου, ὅστις ἐκάστην σπουδαίαν ἀπόφασιν ἐμελέτα ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐλάμβανε μόνον βραδέως καὶ μετ' ἐνδοιασμοῦ.

[Ἔπειτα συνέχεια]

## ΖΑΝΟΣ ΧΑΡΙΣΗΣ

Διήγημα

Δ. Βικέλα

[Συνέχεια ἴδτε σελ. 3]

Καὶ ἀνοίγει τὸ συρτάρι του, καὶ βγάζει ἕνα ἕνα τα φυλαχτά του: Σταυροὺς, ξηρὰ λαουλούδια, μαντηλάκια, ὅλα τὰ πῆρε, τὰ κῦτταξε, τὰ τύλιξε πάλι προσεκτικὰ καὶ μηχανικὰ σὰν νὰ ὠνεϊρευότανε, ἔκλεισε τὸ συρτάρι, κ' ἔπειτα πῆγε καὶ πλάγιασε. Στὸ κρεβάτι ὅμως, σὰν φωνάζ' ἡ καρδιά, καὶ παίζῃ τῆ μουσικῆ τῆς ἡ φαντασία, ὁ νοὺς ξαγρυπνεῖ καὶ χορεύει! Ἄρχισε λοιπὸν, νὰ γυρίζῃ πότε ἀπ' τὸ ἕνα πλευρὸ καὶ πότε ἀπ' τὸ ἄλλο, καὶ νὰ σκέπτεται γιατί καὶ καλὰ νὰ μὴν κάμῃ μίαν ἐπίσκεψιν στοῦ Κυρίου Πεζούλη! Τάχα πρέπει ν' ἀρνηθῆ ὅλως διόλου τὸν κόσμον; τί εἶδος ἄνδρας λοιπὸν εἶνε! Κι' ἂν δὲν ἔχομε πειρασμὸ νὰ νικήσουμε, ποῦ εἶνε ἡ ἀρετὴ, ποῦ ὁ θρίαμβος; Ἔπειτα τὸν κόσμον κανεὶς ἀπ' τὰ βιβλία δὲν τὸν μαθαίνει κ' ἕνας καλὸς γιατρός πρέπει νὰ ξέρῃ τὸν κόσμον.

Μ' αὐτὲς τὲς σοφιστίες ἀποκοιμήθηκε. Τὸ πρωὶ πηγαίνει πάλι νὰ δῆ τὸν Κομνηνὸ του. Ὁ Κομνηνὸς τὸν κῦτταξε μὲ τὴν συνειθισμένη του κραυγὰ, καὶ χωρὶς νὰ δείξῃ καμμιά περιέργεια. Ἐκατάλαθε ἀμέσως πῶς κἀτι τρέχει. Καὶ σὰν τοῦ ξανάπε ὁ Ζάνος πῶς νὰ μὴν ἔβγῃ καὶ σήμερα, δὲν τοῦ ἔμενε πειὰ καμμιά ἀμφιβολία.

Τὸ βράδυ ὁ Ζάνος ἐγύριζε ἔς τὸ σπῆτι βιαστικὰ βιαστικὰ σὰν νὰ τὸν κυνηγοῦσαν. Πάθημα ποῦ τὸ παθαίνουν οἱ νευρικοὶ σὰν ἐνθουσιαστοῦν. Καὶ γιατί νὰ μὴν ἐνθουσιασθῆ! Τὸν ὑποδεχτήκανε ἔς τοῦ Σιὸρ Πεζούλη σὰν νῆτανε πρῶτος ἐξάδελφός τους. Καλὸ γεροντάκι μὰ ἡ κόρη του! τί προκοπὴ, τί γλώσσες! Νὰ μιλάῃ λέει τοῦ πατέρα τῆς ἀγγλικὰ, καὶ τῆς παραμάννας τῆς γαλλικὰ! Θὰ ποῦμε καὶ μεῖς πῶς ἔχομε κοριτζία στὸν τόπον μας! καὶ πῶς ζοῦμε σὲ κόσμον! τί τρόποι, τί λόγια, τί χάρι! Νὰ σοῦ λέγῃ ἕνα

τίποτε καὶ νὰ τρέχῃ μέλι ἀπ' τὸ στόμα τῆς! Καὶ εἶνε, λέει, νησιώτισσα! Χιωτοπούλα! ὀρίστε, λοιπὸν, κυρὰ μητέρα· «ἴντα ἔχετε νὰ πῆτενε τώρα!»

Καὶ τὸ γύριζε ἔς τὸ γέλιο μοναχὸς του· τάχατες ἐχωράτενε ἀκόμα! τὸ γέλιο αὐτὸ ἦτανε πολὺ ἀφύσικο σὰν ἔμπαινε στὴν κάμαρα τοῦ Κομνηνοῦ. Καὶ σὰν τὸν ἐρώτησε ὁ Κομνηνὸς ἂν εἶδε τὴν καστανομάτα ἀπόψε, τὸ γέλιο ἐκεῖνο ἀπολιθώθηκε, ἔγεινε ἄψυχο, μούμια!

Ὁ Κομνηνὸς δὲν ἄργησε νὰ τοῦ ρίξῃ τὸ προσωπεῖο. Δυὸ τρία λόγια του, καὶ ἀνοίξε ἡ καρδιά τοῦ Ζάνου τὴν εἶδε ὡς τὰ βάρη ὁ Κομνηνὸς. Εἶδε πῶς κατάντησε σπουδαῖο τὸ πρᾶμμα. Νὰ καμωθῆ πῶς εἶνε χειρότερα καὶ πῶς πρέπει νὰ γυρίσουνε στὴν πατρίδα γιὰ μερικὲς ἐβδομάδες δὲν ἦτανε πειὰ καιρὸς, ἐπειδὴ τὰ μαθήματα ξαναρχίζανε γλήγορα. Συλλογίσθηκε λοιπὸν πῶς ἐδῶ χρειάζεται ἄλλο γιατρικὸ, ἄλλο «τερτίπι,» καὶ δὲν εἶπε τίποτε. Τὸ πῆρε γιὰ κἀτι τι νόστιμο, κἀτι περιέργο, κ' ἔτ' ἔτι πέρασε ἡ βραδυὰ.

Τὰ γράμματα φυσικὰ ἐξακολουθοῦσαν νὰ πηγαινοέρχωνται ὅλο αὐτὸ τὸ διάστημα. Κάθε Κυριακὴ ἔγραφε ὁ Ζάνος, κάθε μέρα κ' ἀπὸ λίγο ἡ κυρὰ Χαρίση, καὶ ἐγέμιζε ἡ κόλλα τὴν ἔστελνε. Τὰ γράμματα τῆς μητέρας ἦτανε λουλούδια, τοῦ Ζάνου βάλσαμο. Ἐκεῖνης ἥλιος ποῦ θέρμαινε καὶ φωτίζει μιὰ ξενιτεμμένη καρδιά, τοῦτου καθρέφτης ποῦδειγχε αὐτὴ τὴν καρδιά μὲ ὅλες τῆς τὲς μορφίς, μὲ ὅλα τῆς τὰ ψεγάδια. Πῶς ἤμποροῦσε λοιπὸν νὰ μὴ διηγηθῆ ὁ Ζάνος καὶ τὸ ἐπεισόδιο τῆς καστανομάτας! Τὸ διηγήθηκε βέβαια σὰν νόστιμο καὶ μήπως ἦτανε τίποτε ἄλλο; Ἡ Χαρίσινα ὅμως εἶχε σωστότερες εἰδήσεις ἀπ' τὸν Κομνηνὸ, «Καιρὸς γιὰ τὸ τερτίπι» ἔλεγε κάτω κάτω τὸ γράμμα του.

Πρέπει νὰ πέρασαν πέντ' ἕξι μέρες χωρὶς ν' ἀνταμώσῃ ὁ Ζάνος τὴν Δουλοινέα του στὰ Πατήσια. Καὶ πηγαίνανε πάντοτε τὴν τακτικὴ ὥρα! αὐτὸ τὸν ἐστενοχωροῦσε. Μήπως τάχα ἐπροτιμοῦσε νὰ τὸν ἀπαντᾷ μοναχὸ του; Μὰ τί νὰ τὸν κάμῃ τὸν Κομνηνὸ; Νὰ τοῦ πῆ νὰ μένῃ σπῆτι δὲν μποροῦσε τώρα, — ἦτανε περίφημα στὴν ὑγεία του!

Μιὰ βραδυὰ, βλέποντάς τον πολὺ ἀνήσυχο, τοῦ λέγει ὁ Κομνηνὸς:

— Πᾶμε στὸ Θέατρο;

— Πᾶμε! ἀπαντᾷ ἀμέσως ὁ Ζάνος. Ἡ ἰδέα τοῦ ἄρεσε πολὺ. Τί κοῦκκος ποῦτανε μάλιστα νὰ μὴ τὸ συλλογισθῆ τόσες μέρες! Καὶ βέβαια ἐκεῖ θᾶνε κ' ἡ λυγερὴ του. Κάθε μέρα δὲν ἔχομε τέτοια ὄπεια στὴν Ἀθήνα.

Σὲ μισὴ λοιπὸν ὥρα καθόντανε κ' οἱ δυὸ τους στὸ Θέατρο. Τὰ μάτια τοῦ Ζάνου δὲν ἠσυχάζανε. Τοῦ πῆρε ὅλους ἀπὸ μιὰ καλὴ ματιά. Τοῦ ἀκούου! ὁ Σιὸρ Πεζούλης δὲν ἐράνηκε ἀκόμα. Ἄμα

άνοιγε καμμιὰ πόρτα, ἅμα ἔμπαιναν καινούργιες τουαλέτες, ὁ Ζάνος ἔχανε τὴν ἀκοή, καὶ γεινότανε ὅλος μάτια. — Τίποτε! δὲν θὰ τὴ δοῦμε κι' ἀπόψε! ἔμισοφιθύριζε.

Πέρασε ἡ παράστασι, γυρίσανε σπίτι. Εἶχαν νὰ κάνουνε μὲ τὴ μουσική, μὲ τὸ ἓνα, μὲ τὸ ἄλλο. Ὁ Κομνηνὸς ἔγεινε καμμάτι ζωηρότερος, κ' ἐτραγουδοῦσε μάλιστα. Ὁ Ζάνος καθοῦτανε σιωπηλὸς καὶ τὸν ἄκουγε.

— Γιὰ ξαναπές το πάλι αὐτό, δὲν εἶνε ἄσχημο, τοῦ κάνει. Ἦτανε ὁ σκοπὸς τοῦ τενόρου. Τὸν ἄκουγε μὲ μιὰ μελαγχολικὴ γλύκα σὰν νᾶτανε ἐρωμένη του! Ἐξαφνα ὁ Κομνηνὸς τὸ γυρίζει σ' ἓνα παλιὸ τραγοῦδι τῆς πατρίδος.

— Οὐφ, καὶμένε καὶ σύ, τί γοῦστο ποῦ τῶχεις! ἡ καρδιά σου δὲν παίρνει ἀπὸ αἴσθημα, μὰ οὔτε δράμι.

Καὶ σηκώθηκε καὶ πῆγε στὴν κάμαρά του.

Τὴν ἄλλη μέρα τὰ συνειθισμένα τους μελέτη, φαγί, ἓνα μικρὸ ὑπνάκι, ἔπειτα στὸν περίπατο.

— Νὰ τῆνε, λέγει ὁ Κομνηνός.

— Ποῦ; φωνάζει ὁ Ζάνος ἠλεκτρισμένος. Μὰ αὐτὸ τὸ ποῦ ἦτανε κανόνι ποῦ τᾶκουσε ὡς κι' αὐτὴ ἡ καστανομάτα. Κ' ἐγύρισε καὶ τὸν εἶδε στὰ μάτια μ' ἓνα χαμόγελο. Ὁ Ζάνος ἀπὸ χλωμὸς ἔγεινε κόκκινος, τὴν χαιρέτησε στενοχωρημένα, κι' ἄρχισε ἀμέσως νὰ περιπατῆ σὰν δαιμονισμένος. Μῆτε κἄν ἔρριξε καμμιὰ πλαγιὴν ματιὰ ἀπ' τὴν ντροπὴ του.

Ὁ Κομνηνὸς αἰσθάνθηκε μεγάλη ὄρεξι νὰ τὸν πειράξῃ, μὰ σκέφθηκε πῶς δὲν εἶνε φρόνιμο νὰ παίξῃ κανεὶς μ' ἐρωτευμένους. Ἀφῆκε λοιπὸν τὸ σύνεφο νὰ περάσῃ.

Σιγὰ σιγὰ ὁ Ζάνος συνέφερε κ' ἔγεινε πειὸ γνωστικός, πειὸ ἥσυχος. — Κι' αὐτὸ καλὸ, ποῦ τὸν ἄκουσε κ' ἐκατάλαβε τὸ αἶσθημά του. Τὸ αἶσθημα; καὶ τί αἶσθημα! δηλαδὴ πῶς αἰσθάνεται τὴ μορφή της, νὰ, τί ἄλλο αἶσθημα; — Κ' ἔτσι τὰ βόλευσε μὲ τὴ συνείδησί του, γιὰ νὰ μὴν ἔχη νὰ κρύψῃ τίποτε ἀπ' τὴ μάσσα του.

Σὰν ἐπηγαίνανε σπίτι ὁ Κομνηνὸς ἔμεινε πίσω νὰ ψουλιση κἄτι. Ἐμπῆκε λοιπὸν ὁ Ζάνος μοναχὸς του. Καὶ ἀρίνοντας τὸ καπέλλο του στὸ τραπέζι, τί νὰ δῆ! ἓνα πλατὺ πλατὺ φάκελλο, — ὅ,τι τῶφερε ὁ ταχυδρόμος, εἶπε ἡ γρηὰ νοικοκυρά τους, — γραμμένο μ' ἓνα ψιλό, προσεκτικὸ γράψιμο. Στέκεται καὶ τὸ βλέπει βγάζοντας τὰ χειρόκτιά του, καὶ προσπαθεὶ νὰ μαντέψῃ τίνος ἦτανε. Ἐξαφνα ἀκούει τὸν Κομνηνὸ ν' ἀναβαίνει, παίρνει τὸ γράμμα, τρέχει στὴν κάμαρά του, κλειδώνεται, κ' ἀρχίζει νὰ διαβάξῃ:

«Τὸ συλλογίσθηκα πολὺ πρὶν νὰ σὰς γράψω. Δὲν ἦτανε πρώτη φορὰ ποῦ σὰς εἶδα χθὲς τὸ βράδυ. Ἡ χθεσινὴ θραυδιὰ ὅμως μ' ἔκαμε νὰ ξεχάσω πῶς εἶμαι κόρη, πῶς εἶμαι ἀκόμη μαθήτρια καὶ πῶς κινδυνεύω χίλιους κινδύνους μὲ τὴν ἀπόφασι

ποῦ παίρνω. Μὰ γιὰ κινδύνους τί μὲ μέλει; τί μὲ μέλει γιὰ τὴ ζωὴ μου; Δὲν εἶνε πειὰ δική μου, καὶ δὲν μπορῶ ἢ δύστυχη νὰ πῶ πῶς εἶνε καὶ δική σας. Καὶ δὲν τολμῶ οὔτε νὰ σὰ; πῶ ποιά εἶμαι, τί εἶμαι! ἄχ πῶς νὰ τὸ πῶ! πῶς νὰ ἐκθέσω ἓνα ὄνομα ποῦ δὲν τὸ ὀρίζω ἀκόμα! Καὶ ποῦ ξέρω ἂν δὲν θὰ μὲ πάρετε γιὰ καμμιὰ ξεσχισμένη, καὶ δὲν θάχετε ἴσως ἄδικο. Ποῦς τᾶκουσε τέτοιον πράμμα! Ἐνα κορίτσι νὰ γράφῃ σ' ἓναν ἄγνωστο νέο καὶ νὰ τοῦ λέγει τὸ πρῶτο τῆς «ἀγαπῶ!»! Γλυκειὰ, γλυκειὰ λέξι, ποῦ πρώτη φορὰ τὴν γράφω μὲ τέτοιον φλόγα! Τὸ αἰσθάνομαι, καὶ θὰ τὸ πῶ, θὰ τὸ γράψω. Ἡ καρδιά μου ραγίζει ἂν δὲν τὸ πῶ. Δὲν θὰ μάθετε ποιά εἶμαι, ἴσως ποτέ, ποτέ! Θὰ μάθετε ὅμως πῶς σὰς ἀγάπησε μία κόρη σ' ἓνα βαθμὸ ποῦ ἔχασε, ναι, τὸν ἔχασε τὸ νοῦ τῆς μαζίσας.

»Σὰς ἔγραψα, καὶ ὅμως τοῦ κάκου! ποῦς νέος θὰ γυρίσῃ ν' ἀκούσῃ μιὰ κόρη χωρὶς νὰ τὴν ἰδῇ καὶ νὰ τὴν ξερῇ! Καὶ ποῦς θὰ τὴν πιστέψῃ ἂν γράψῃ πῶς—ἄ, ὄχι... δὲν θὰ πῶ τίποτε γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου. Σὰς ἔδειξα τὴν καρδιά μου, αὐτὸ φθάνει. Ἄν οἱ στεναγμοὶ τῆς ἀντιλαλήσουν μὲς τὴ δική σας, ἄχ, καὶ τότες ἀκόμα δύσκολο πολὺ δύσκολο! τοῦ κάκου! μάθετε μόνο πῶς ἀγαπηθήκατε ὅσο νέος δὲν ἀγαπηθῆκε στὸν κόσμον, καὶ πῶς ζῆ μιὰ κόρη ποῦ μιὰ μέρα θὰ ποθᾶνῃ γιὰ τὴν ἀγάπη σας.

»Υ.Γ. Δὲν σὰς δίνω οὔτε ὄνομα οὔτε διεύθυνσι. Ἄ νί σ ω ς καὶ θελήσετε ν' ἀπαντήσετε, μὲ φθάνει ἓνα ἄσπρο λουλουδάκι στὸ φῶρεμά σας.»

Ἐδίπλωσε σιγὰ σιγὰ τὸ γράμμα, καὶ κάθισε νὰ συλλογισθῇ, νὰ συνεφέρῃ. Δὲν ἤξερε τί νὰ πῇ τί νὰ ὑποθέσῃ. Γιὰ μιὰ στιγμή τοῦ πέρασεν ἡ ἰδέα πῶς κάποιος ἐζήτησε νὰ τὸν πειράξῃ. Ἐαναβλέπει τὸ γράμμα, τοῦ κάκου! γυναίκεια λόγια, γυναίκειο γράψιμο. Ὡς καὶ ἡ μυρωδιὰ τοῦ χαρτιοῦ ἦταν γυναίκεια.

— Αἱ, ἀκόμα θὰ σὲ περιμένω; φωνάζει ἔξωφρα ὁ Κομνηνός ἀπ' ἔξω.

— Μὴ μὲ περιμένῃς, ἀπαντᾷ ὁ Ζάνος. Ἐγὼ ἀπόψε ἔχω κεφαλόπονο καὶ δὲν θὰ φάγω πάγω νὰ πλαγιάσω.

Ἐπλάγιασε τῶνόντι τὸ κρεβάτι πρέπει νὰ τοῦ φέρῃ ἰδέες πάλι. Ποιά νᾶνε! πῶς δὲν εἶνε ἡ καστανομάτα εἶνε βέβαιον. Ἐπειτα τὸ γράψιμό της τὸ εἶδε σ' ἓνα βιβλίον τὴν ἡμέρα ποῦ τὴν ἐπισκέφθηκε.

— Αἱ, τί ἀνόητος ποῦμαι, λέγει ἔξαφνα. Εἶνε ἐκεῖνο ποῦ λέγει πῶς εἶνε, μιὰ κόρη ποῦ τῆς ἄρεσα. Νὰ μὴν μπορῶ ὅμως καὶ νὰ τῆς γράψω! Φθάνει ἔν' ἄσπρο λούλουδο! Αἱ, καὶ τί θὰ καταλάβουμε μ' αὐτό; Θὰ πῇ πῶς θὰ ξαναγράψῃ ἴσως. Ἄν εἶνε ὅμως παγίδα καὶ βλέπουν ὕστερα οἱ φοιτητὲς τὸ ἄσπρο λούλουδο καὶ γελοῦνε; Ὅχι δὲν θὰ κάμω τίποτε ὡσοῦ νὰ ξαναγράψῃ. Θὰ

περιμένω. Γιατί όμως να μην τὸ πῶ και τοῦ Κομνηνοῦ; Καλὴ ιδέα. Αὐτὸς θὰ ξέρῃ ἂν εἶνε χωρατὸ και θὰ μοῦ τὸ πῆ. Ἄμει ἡ μητέρα; Ἐκείνη τί θὰ τὴν κάνουμε! - Λοιπὸν νὰ τὸ ποῦμε κ' ἐκείνης. Τί φταίω γῶ ἂν μοῦ γράφουνε τὰ κοριττίζια! Οὔτε τὴν εἶδα οὔτε τὴν ἀκούσα τὴ μικρούλα τούτη. Καὶ βέβαια θὰ τῆς τὸ γράψω τῆς μητέρας. Τὸ λιγότερο θὰ γελάσῃ τὸ πολὺ θὰ μοῦ μνησθῆ νὰ προσέχω.

Τὸ ποῦ, ἐκεῖ ποῦ ἔπινε τὸν καφέ του ὁ Ζάνος, περὶ τὸ γράμμα τοῦ Κομνηνοῦ:

— Διάβασέ το, λέγει, και πές μου τί νομίζεις;

Ὁ Κομνηνὸς διαβάζει, ζαρόνει τὸ μέτωπό του, σκέπτεται, και :

— Αἶ, και τί νὰ νομίσω, τοῦ λέγει. Εἶνε ἓνα κοριττίζι και σ' ἀγαπᾷ. Αὐτὸ σοῦδωσε τὸν κερφόλοπονο φές; πολὺ ἄθως εἶσαι.

— Τί θάκκωνες τώρα νᾶσουν ἐσύ;

— Τί θάκκωνα; και τί μπορῆς νὰ κάμῃς; ἐκτὸς ἂν θέλῃς νὰ κάμῃς τὸ χατίρι αὐτῆς τῆς μικρῆς και νὰ βάλῃς ἓνα λουλούδι στὴν κομπότρουπά σου. Δηλαδή νὰ τῆς πῆς τὸ ναί, κ' ὕστερα τρέχα ξεμπέρδευε, Σπουδαῖο ναί αὐτό, ὥστε σκέψου το πρῶτα.

— Καλὰ λές; δὲν θὰ κάμω τίποτε. Θὰ τὸ στείλω ὅμως αὐτὸ τὸ γράμμα τῆς μητέρας, γιὰ νὰ τὸ κάμῃ χάξι; τί λές;

— Δὲν βλέπεις μάλιστα καλῆτερα νὰ τὸ στείλῃς, γιὰ νὰ δῆ πῶς εἶσαι ὁ ἴδιος πάντοτε, και πῶς δὲν ξεχνᾷς τὴν ὑπόσχεσί σου.

Ὅσο περνοῦσαν ἡ μέρες τόσο προώδευε στὴν ὑποκρισία ὁ Ζάνος. Ὁ νοῦς του ἐμαγεύρεινε μελέτες, κ' ἡ καρδιά του ἀγάπες. Καὶ τοῦτο δὲν ἔπρεπε νὰ τὸ δείξῃ στὸν Κομνηνὸν τώρα ποῦ ἐγνώριζε τί ἔτρεξε. Ἐπήγαινε λοιπὸν νωρὶς νωρὶς στὴν κάμαρά του κάθε βράδυ, κ' ἐκεῖ μέσα συλλογίζετο τὴ μικρούλα του, — ἔτσι τὴν ὠνόμαζε — με τὴν ἡσυχία του. Ὅσο γιὰ τὴν καστανομαῦτα, μήτε κἂν ἐγύριζε νὰ τὴν ἰδῆ τώρα!

Ἵστερ' ἀπὸ καμμιά βδομάδα ἤλθε και τὸ γράμμα τῆς μητέρας:

« Ἐγελάσαμε πολὺ, ἔλεγε, με τὸ ραβασάκι τῆς ἀγνωστῆς ἀγαπητικιάς σου. Φυσικά, ἂν δὲν ἐγνώριζα τὴν καρδιά σου, θ' ἀνησυχούσα. Εὐχομαι τέτοιοι νάνε ὅλοι οἱ κίνδυνοί σου, παιδί μου, ἔτσι δὲν φοβοῦμαι ποτὲς νὰ σὲ χάσω. »

— Λοιπὸν τὸ πῆρε γιὰ μικροδουλειά ἡ μητέρα, λέγει τοῦ Κομνηνοῦ.

— Και πῶς ἤθελες νὰ τὸ πάρῃ! ἀφοῦ τῆς τὸ εἶπες ὁ ἴδιος γιὰ νὰ τὸ κάμῃ χάξι. Κ' ἔτσι ἔπρεπε ἀπ' τὴν ἀρχὴ νὰ τὸ πάρουμε. Ἀκοῦς ἐκεῖ ἓνα κοριττίζι τοῦ σχολείου νὰ σοῦ γίνεται ἔξω φρενὸν ἀπ' τὴν ἀγάπη! Ποὺλὶ ἀφτέρωτο νὰ σοῦ δνεϊρεβεταί πεταξίξες στὰ μεσοῦρανα! Μὴν ἀμφιβάλλῃς πῶς δὲν ἐβάσταξε πολὺ αὐτὴ ἡ τρέλλα. Σοῦ

ἐγγυοῦμαι πῶς καδέκα λι σουλούδια νὰ βάλῃς τώρα δὲν θὰ λάθῃς μήτε μιὰν ἀράδα.

Ὁ Ζάνος ἂν και κἄτι πειὸ μουνδιασμένος, δὲν ἤτανε δᾶ και τόσο βέβαιος πῶς εἶχε δίκιο ὁ Κομνηνός. Τοῦ φάνηκε μάλιστα πῶς τοῦ παρουσιάζετο λαμπρὴ εὐκαιρία νὰ βάλῃ τὸ λουλούδι, γιὰ νὰ τοῦ ἔλθῃ πάλι κανένα γραμματάκι. Ἐξακολούθησε λοιπὸν νὰ παίρνῃ τὸ πράμμα γιὰ χωρατὸ, και τὸ βράδυ δὲν τοῦ κκοφάνηκε καθόλου σὰν τοῦ ἔδειξε ὁ Κομνηνός στοῦ ἀνθοπώλη μιὰν ἄσπρη καμῆλεια. Μόνον πηγαίνει, τὴν ἀγοράζει, τὴν βάζει στὴ θηλειά του, και κάνει τὸν περιπατὸ του μ' ἓνα χαμόγελο, χαμόγελο ποῦ ἤθελε τάχστες νὰ πῆ «χωρατεύουμε,» μέσ' τὴν καρδιά του ὅμως ἔλεγε ἄλλα πράμματα.

Ἐπέρασε ἡ βραδυὰ ἡσυχᾶ, ἀπ' ἔξω μονάχα. Ὁ νοῦς τοῦ Ζάνου ἐδιάβαζε ἀπὸ τώρα τὸ γράμμα τῆς μικρούλας. Τὸ εἶχε γιὰ βέβαιο, και δὲν ἔβλεπε τὴν ὥρα νὰ ζημερώσῃ.

Ἵστερ' ἀπ' τὴν πρώτη μελέτη τὸ πρῶτ, νὰ σου ὁ ταχυδρόμος! ὁ ἴδιος φάκελλος, τὸ ἴδιο γράψιμο: ὁ Ζάνος ἔτρεψε χειροπόδαρος. Ὁ Κομνηνός ἐκάπνιζε βλέποντας ἀπ' τὸ παράθυρο.

Ἐπειτα γυρίζοντας πρὸς τὸν Ζάνο,

— Αἶ, διάβαζέ το λοιπὸν ἀψά, νὰ τ' ἀκούσουμε και μεῖς.

Ὁ Ζάνος σιωπῆ. Ἀφοῦ ἐδιάβασε τὸ γράμμα, ἔκαμε ἀκόμη πῶς τὸ διαβάζει γιὰ νὰ συλλογισθῆ τί νὰ πῆ τοῦ Κομνηνοῦ. Ἡ νέα πηγὴ ν' ἀποθάνῃ ἀπ' τὸ κακό τῆς ποῦ δὲν ἔβγαине με τὸ λουλούδι ὁ καλὸς τῆς και τώρα ζανάζησε: πάλι ὅμως μήτε ὄνομα ἔδινε, μήτε τόπο, τὸ σκέφθηκε, και ἀποφάσισε νὰ μὴ γνωρισθῆ μαζί του ὡσοῦ νὰ τελειώσῃ αὐτὴ τὸ Σχολεῖο, νὰ τελειώσῃ κ' ἐκεῖνος τὸ πανεπιστήμιο. Στὸ μεταξὺ θὰ τὴν γνωρίζῃ σιγά σιγά ἀπ' τὰ γραμματά τῆς. Θὰ τοῦ γράφῃ μιὰ φορὰ τὸ μῆνα. Μιὰ χάρι μονάχα, νὰ τῆς στείλῃ ἓνα μικρὸ σημαδάκι, ἓνα ἐνθύμημα: δικό τῆς ἐνθύμημα θᾶνε τὰ γραμματά τῆς. Τὸ δικό του νὰ σταλθῆ στὸ ταχυδρομεῖο, ὄνομα τ ἄ δ ε. Ἄν θέλῃ, ἂς γράφῃ και δυὸ λόγια τότες, μὰ αὐτὴ θᾶνε ἡ πρώτη και τελευταία φορὰ ποῦ θὰ πάγῃ στὸ ταχυδρομεῖο, και ἂς μὴν κάμῃ τὸν κόπο νὰ ζαναγοάψῃ. Τῆς φθάνει τὸ λουλουδάκι ἐκείνης, νὰ ξέρῃ πῶς ἀ γ α π ι ε τ α ι μονάχα. Ἐσκέφθηκε πολὺ ἂν πρέπη νὰ τοῦ στείλῃ και μιὰ φωτογραφία. Καὶ ἀποφάσισε ἔχι. Θὰ ἔχῃ τὴ φωτογραφία τῆς ψυχῆς τῆς, δὲν τοῦ φθάνει; ἔχι, δὲν θὰ καταδεχθῆ ποτὲς νὰ τῆς ποῦνε πῶς τὴν ἐπῆρανε γιὰ τὴ μ ο ρ φ ι ἄ τ ης. Καὶ γίλια ἄλλα τέτοια.

— Νά, πάρε το και διάβασε, εἶπε τέλος ζηρὰ ζηρὰ ὁ Ζάνος τοῦ Κομνηνοῦ.

Ὁ Κομνηνός ἐδιάβασε τὸ γράμμα, ἐγύρισε πρὸς τὸ παράθυρο, ἐσφύριξε λιγάκι, ὕστερα λέγει τοῦ Κομνηνοῦ.

— Ἐγὼ φταίω ποῦ σ' ἀφήκα νὰ βάλῃς τὸ λουλουδί. Τὸ πήρε γιὰ σπουδαῖο, καὶ τώρα γλυτωμὸ δὲν θ' ἔβρῃς. Ἡ μητέρα δὲν ἐννοοῦσε νὰ πάγῃ ὡς ἐκεῖ ἡ δουλειά.

— Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, πετιέται καὶ λέγει ὁ Ζάνος, φθάνει πειά. Καιρὸς νὰ τὸ καταλάβῃ καὶ ἡ γρηά μου πὼς πέρασαν τὰ χρόνια ποῦ μὲ φύλαγε σὰν μωρὸ παιδί. Σήμερα εἶμαστε ἄντρες καὶ θὰ πᾶμε κατὰ τὸ κεφάλι μας. Ἄν εἶνε στραβὸ τὸ κεφάλι, στραβά θὰ πάμε. Κάλλια ὅμως ἐλεύθεροι καὶ νὰ πηγαίνουμε στὸν κρημνὸ, παρὰ νὰ μᾶς σέρνουν ἀπ' τὸ χέρι σὰν τυφλοὺς μὲς τὸν κόσμο. Ἐγὼ αὐτὸ τὸ κορίτσι τὸ πόνεσα, τέλειωσα. Τὸ ξέρω πὼς μιῶ στὸν ἀδελφὸ τῆς Χρυσούλας, μὰ μιῶ καὶ στὸ φίλο μου. Θὰ μάθω ποιά εἶνε, κι' ἂν δὲν τὸ μάθω τώρα, θὰ περιμένω ὡσοῦ νὰ τὸ μάθω. Καὶ ἂν μοῦ ἀρέσῃ καθὼς ποῦ μ' ἀρέσουνε τὰ γράμματά της, εἶνε δική μου, ξεμπέρδεψε. Θὰ τὸ γράψω καὶ τῆς γρηᾶς.

«Παιδί μου, (ἔγραψε ἡ Χαρίσινα τοῦ Ζάνου τῆς ὕστερ' ἀπὸ δύο βδομάδες) βλέπω πὼς ἡ ὑπόθεσι ἐκείνη ἐπῆρε σοβαρὸ δρόμο, καὶ μέρα νύχτα τίποτε ἄλλο δὲν συλλογιόμυαι. Δὲν ξέρω τί νὰ σοῦ γράψω. Νὰ σοῦ πῶ μ' ἡ, θὰ σὲ κάνω δυστυχῆ, ἐγὼ ποῦ ἔδοσα ὅλη μου τὴ ζωὴ γιὰ τὴν εὐτυχία σου. Νὰ σοῦ πῶ κ α λ ἄ, σὲ χάνω καὶ γὼ καὶ ἄλλοι. . . . Εὐρίσκομαι σὲ μιὰ τρομερῆ θέσι, κι' ὁ Θεὸς νὰ μὲ λυπηθῇ. Ἄκουσε τοῦλάχιστον μιὰ συμβουλὴ τῆς μάνας σου. Βάσταξε τὴν καρδιά σου ὡσοῦ νὰ τῆνε δῆς. Καὶ σὰν τῆνε δῆς καὶ τὴν γνωρίσης, καὶ εἶνε τῆς ἀρεσκείας σου, κι' ἀπὸ καλὸ μέρος, πάλιν μὴν ἀφήσης τὴν καρδιά σου νὰ σὲ παρασύρῃ ὡσοῦ νὰ δώσῃ τὸ λόγο της πὼς ἐδῶ, ἐδῶ πρέπει νάλθῃ καὶ νὰ γείνη κόρη μου πρὶν γείνη γυναϊκά σου. Εἰδεμὴ ποτέ, ποτέ δὲν θὰ πῶ τὸ ναί, καὶ πρωτιμῶ χίλιες φορὲς νὰ μ' πῶ ζωντανή μεσ' τὸ λάκκο.»

Ὁ Ζάνος δὲ ἤξερε τί νὰ πρωτοαισθωνθῇ: Εὐγνωμοσύνη γιὰ τὴ μεγάλη καρδιά τῆς μάνας του ποῦ τὸν ἀνέβαζε ἐξαφνα στὸν παράδεισο ἐκεῖ ποῦ περίμενε κατάρεις καὶ δάκρυα, ἢ ἐλπίδα πὼς ὅλα θὰ βγοῦν δεξιά, πὼς γλήγωρα θὰ πεισθῇ τὸ κορίτσι νὰ ἔλθῃ στὸν τόπο του, καὶ νὰ γείνη δική του. Τ' ἔβλεπε ὅλα τόσο εὐκολα, τόσο ἀπλά: τὸ κάτω κάτω τὴν ἔβλεπε κιόλας!

— Τώρα εἶνε καιρὸς καὶ γιὰ τὸ σημαδάκι εἶπε. Καὶ μαζὶ μ' αὐτὸ πρέπει νὰ σταλθῇ καὶ τὸ πρῶτο καὶ τελευταῖό μου ἐρωτικὸ γράμμα!

Ἐκάθισε λοιπὸν καὶ ἔγραψε, ἔγραψε. Τῆς εἶπε πὼς καὶ χωρὶς φωτογραφία, τὴν βλέπει μέρα νύχτα μεσ' τὰ μάτια του. Πὼς μιὰ τέτοια ψυχὴ δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ εἰκόνες: πὼς τὴν ἀγαπᾷ ὅ,τι καὶ νᾶνε, πὼς θὰ τὴν ὑπακούσῃ σὲ ὅ,τι γυροψῆ, θὰ ἡσυχάζῃ, θὰ μελετᾷ, καὶ μετ' τὴ μικρούλα

στὸ νοῦ του θὰ περιμένῃ τὸ «πλήρωμα τοῦ χρόνου». Μόνο μιὰν ὑπόσχεσι, μιὰ χάρι.

Καὶ πρότεινε τὴ συμφωνία τῆς μάνας του: νὰ πᾶνε μιὰ μέρα νὰ ποκαταστηθοῦνε στὴν πατρίδα του, κοντὰ στὴ μάνα του, κι' ἂν οἱ γονεῖς τῆς ἀντισταθοῦν, νὰ τοὺς πείσῃ, κι' ἂν δὲν πείθονται νὰ πᾶνε μετ' τὴ βία, κρυφά, ὅπως μποροῦν.

Ἐγραψε ὅλη τὴ νύχτα. Ἐπλάγιαζε καὶ σηκονότανε πάλι νὰ προσθέσῃ κἄποια ἰδέα ποῦ τοῦ κατέβαινε μεσ' τὴν ἀγρυπνιά του: τέλος ἐδίπλωσε τὸ γράμμα, ἔβαλε μέσα καὶ τὸ «σημαδί.» Ἦτανε ἓνας μικρὸς μαλαμματῆνιος σταυρός, φυλαχτὸ τῆς μητέρας του. Σὲ τί καλῆτερα χέρια μποροῦσε νὰ πάγῃ!

Ὁ Κομνηνὸς τώρα ἄρχισε νὰ παίρῃ κι' αὐτὸς σπουδαῖα τὴν ὑπόθεσι. Εἶνε ἀλήθεια πὼς ἔκαμε στὴν ἀρχὴ λιγάκι τὸ μισοκακόμοιρο, ποῦ τάχατες ἔχασε τὸ γαμπρὸ ποῦ τόσα χρόνια λογάριάζε γιὰ τὴν ἀδελφή του, μὰ σιγὰ σιγὰ τὸ ἔδειξε θεοφάνερα πὼς δὲν ἐννοοῦσε νὰ νιῆξῃ τὴ φιλία μέσα στὸ συμφέρον. Ὡς ποῦ κατάντησε νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ τοῦ ἀγοράζῃ ἀκόμα καὶ λουλουδάκια. Αὐτὰ, ἔλεγε, δὲν πρέπει νὰ λείψουν. Νὰ μὴν πάγῃ κι' ἀρρωστήσῃ τὸ κορίτσι!

Ὁ Ζάνος δὲν εἶχε λόγια νὰ τὸν εὐχαριστῇ. Ἦτανε ἀδελφός, φίλος, ἥρωας. Ὅλα τὰ μεγάλα καὶ τ' ἔβλεπε κατὰχουσα μπροστά του: πετριά κι' αὐτὴ τῆς ἀγάπης.

Τέλος ἦλθε κ' ἡ ἀπάντησις τῆς μικρούλας. Τὸ γράμμα τοῦτο ἦτανε ὄχι πειὰ γράμμα, ὄχι ποίημα, ὄχι ἀριστοῦργημα, ἦτανε ἓνας ξάστερος οὐρανὸς ποῦ ἀπλώθηκε καὶ ἔλαμψε ἐξαφνα μπρὸς του. Ἐδέχθηκε ὅλες τὲς συμφωνίας: τὰ ξεμυστηρεῖσθῃ καὶ τῆς μάνας τῆς. Μεγάλες σκηνές! ἄλλοτε θὰ τὰ μάθῃ μετ' ὅλες τὲς λεπτομέρειες. Ἄς ξέρῃ τώρα πὼς ἡ μάνα καταπέσθηκε, τὸ εἶδε πὼς ἐδῶ εἶνε ζωὴ ἢ θάνατος. Ἐπῆρε λοιπὸν ἀπάνω τῆς τὴ δουλειά, αὐτὴ θὰ τὰ συμβιβάζῃ καὶ μετ' τὸν πατέρα. Τὴ μεγάλη καλοτυχία ποῦ τὸν ξέρουνε τὸ Ζάνο, ποιοὺς εἶνε! τὸ σταυρὸ τὸν καταφίλησε καὶ τὸν ἐκρέμασε στὰ στήθια τῆς: ὅσο γιὰ τὴν υἰεὶά της, ποτέ δὲν ἦτανε καλῆτερα! ὅλοι εἶχαν νὰ κάνουν μετ' τὴν ὄψι της. Καὶ νὰ ξέρανε! ἐπήγαινε στὰ μαθήματά της μετ' μιὰ καρδιά, ποῦ ἀποροῦσε κι' αὐτή. Ἦτανε ἀπ' τὴ λαχτάρια τῆς νὰ περάσουν νὰ φύγουν αὐτὰ τὰ 2 — 3 χρόνια. Ἀλήθεια, δὲν τοῦπε δὰ πὼς μεγάλο ἔπαινο γίνονται γι' αὐτὸν στὰ σαλόνια. τὸ ἔμαθε ἀπ' τὴ μητέρα τῆς. ὅλοι ἔχουν νὰ κάνουν μετ' τὴ μορφιά του, μετ' τὰ προτερήματά του! Καὶ ποῦ νὰ ξέρουν πὼς τὸν ἠρίζει, πὼς τὸν ἔχει γιὰ πάντα, αὐτὴ, ἡ μικρούλα του! Καὶ τώρα νὰ μὴ ξεχασθῇ ἡ πρώτη πρώτη συμφωνία: προσοχή, σιωπὴ, μελέτη, ἡσυχία, ὑπομονή. Χρόνια εἶνε καὶ θὰ περάσουν.

[Ἐπειτα τὸ τέλος]

ΑΡΓΥΡΗΣ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗΣ